

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/94599>

Please be advised that this information was generated on 2019-06-24 and may be subject to change.

Peper in perspectief

Henk van Osch, *Bram Peper. Man van contrasten* (Boom; Amsterdam 2010) ISBN 978 94 6105 111 0, 512 p., prijs: € 24,90

‘If you want a friend in Washington, get a dog.’ Deze aan president Truman toegeschreven uitspraak is, met een geografische aanpassing, ook van toepassing op Bram Peper. Hond Arrow bleef zijn baasje trouw, waar de meeste vrienden in de partij hem lieten vallen als een baksteen. Dat is althans de conclusie die de lezer kan trekken aan het slot van dit boek. De ‘bonnetjesaffaire’ maakte een abrupt einde aan de politieke carrière van PvdA-kopstuk Peper. In 2000 trad hij af als minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om zijn handen vrij te hebben zich te verweren tegen de beschuldigingen van corruptie.

Biograaf Henk van Osch schreef eerder een goed ontvangen biografie van de vooroorlogse minister-president jonkheer D.J. de Geer. Ook voor zijn tweede biografie koos de voormalig huisarts en bestuursvoorzitter van een zorgverzekeraar voor een omstreden figuur. Een groot verschil is dat deze nog springlevend is. Van de gevaren en uitdagingen die dat met zich meebrengt, geeft de auteur rekenschap in de inleiding. Aan materiaal voor zijn onderzoek had hij geen gebrek. Er bleef weinig voor hem verborgen; Peper verleende zijn onvoorwaardelijke medewerking en droeg zijn complete (ongeordeende) persoonlijke archief over aan zijn biograaf. Daarnaast voerde Van Osch uitgebreide gesprekken en e-mailwisselingen met Peper en met de mensen die in zijn persoonlijke of zakelijke leven een rol hadden gespeeld.

De bonnetjesaffaire en de nasleep ervan krijgen in de levensgeschiedenis terecht de meeste aandacht. Van Osch verhaalt eerst hoe Peper (1940) opgroeide in Haarlem in een gezin dat het niet breed had. Bram Peper was een pientere jongen die goed kon voetballen, korte tijd had hij zelfs een profcontract bij Racing Club Haarlem. Aan zijn studietijd in Amsterdam hield hij een paar goede vrienden over. Het overlijden van zijn nog jonge vader maakte diepe indruk op Peper, die toen 24 jaar oud was. Peper maakte carrière in de wetenschap, hij promoveerde cum laude in de beleidssociologie. Zijn entree in de politiek liep via de wetenschap; al in 1972 was hij lid van het partijbestuur. Peper bouwde de reputatie op van scherp denker, wars van platgetreden paden en voorzien van een tomeloze werklust. In 1973 zorgde zijn benoeming tot beleidsadviseur van minister van CRM Harry van Doorn (PPR), geheel buiten hem om, voor opschudding.

Tot zijn verrassing werd Peper in 1982 gevraagd burgemeester van Rotterdam te worden. De stad lag er beroerd bij, de werkloosheid was hoog, 40 procent van de inwoners behoorde tot de minima, de fysieke en psychische gaten die de bombardementen in de Tweede Wereldoorlog hadden geslagen waren nog niet gedicht. Peper vond het een uitdaging; zestien jaar later verliet hij een stad met internationale allure. Dat was niet alleen zijn verdienste, maar als koopman-bestuurder, zoals hij zichzelf omschreef, had hij zich wel tot het uiterste ingespannen om daaraan een bijdrage te leveren. Hij vloog de wereld over om te onderhandelen met internationale havenbaronnen, multinationals en andere machthebbers. Dat niet iedereen de noodzaak daarvan begreep, deed hij af als kritiek van kleinsteedse burgers voor wie een trip naar het drielandpunt een wereldreis was. Ondertussen bleef Peper productief als partijideoloog. Zijn machine draaide altijd op volle toeren, met uitzondering van

een periode begin jaren negentig, toen privéproblemen hem boven het hoofd groeiden en overmatig drankgebruik zijn tol eiste. In die tijd liep de viering van het 650-jarig bestaan van Rotterdam uit op een grandioos fiasco, mede door financieel wanbeleid en de gebrekkige leiding van Peper. Toen hij was opgekrabbeld, braken hoogtijdagen aan. In 1995 trouwde hij voor de derde keer. Dankzij zijn echtgenote Neelie Kroes (vvd) kwam het jetsetbedrijfsleven binnen zijn bereik.

In 1998 werd Peper gevraagd minister te worden. Als hij bij vertrek naar Den Haag had omgekeken had hij gezien hoe de donkere wolken zich samenpakten boven zijn geliefde Maasstad. Met zijn slechte relatie met de ambtenarij en een groot deel van de gemeenteraad had hij wind gezaaid. De storm stak pas op toen hij goed en wel weg was als burgemeester. Zijn ministerschap beviel hem maar matig. Er bleek geen behoefte te zijn aan een visie op het totale beleid, hij werd niet geacht zich te bemoeien met andermans beleidsterrein en hij miste het contact met het maatschappelijke middenveld. In debat met het parlement toonde hij zich niettemin een gedreven minister en in de ministerraad bleek hij meer dan eens onverzettelijk.

Zijn ministerscarrière werd afgebroken door het aanhoudende rumoer over vermeend gesjoemel met declaraties in zijn tijd als burgemeester van Rotterdam. Peper nam ontslag en kwam terecht in een kafkaësk proces dat zich jaren voortsleepte. Hoewel hem juridisch niets te verwijten viel – de zaak werd geseponeerd – eindigde zijn politieke loopbaan, zoals zo vaak, in tranen. Het boek eindigt in 2008, op het moment waarop de verhoudingen tussen Peper en het stadsbestuur van Rotterdam, weliswaar geforceerd, weer enigszins werden genormaliseerd.

Van Osch zoekt een verklaring voor de vraag waarom het declaratiegedrag kon uitlopen op zo'n omvangrijke rel. Waarom had Peper zo veel vijanden? De auteur komt met een overtuigende analyse. Daarin spaart hij Peper niet. De biograaf noemt hem rancuneus, ongeduldig en streng voor medewerkers. Peper kon de botte bijl goed hanteren, zeker bij mensen die niet zo intellectueel begaafd waren als hij. Hij liet niemand delen in zijn succes want hij vond dat hij het zelf verdiend had, met 'beestachtig' hard werken. Daarbij was hij slordig, aan bonnetjes bewaren – 'muggenzifterij' – had hij lak. Zoals een hoogleraar over hem zei: '(...) iemand als Peper kon eraan gewend zijn geraakt dat de zaken vooraf voor hem werden geregeld en dat de dingen achter hem werden opgeruimd.' (p. 414) Voor Peper bestond geen scheidingslijn tussen privé en politiek, hij nam weinig vakantie en was eigenlijk altijd bezig met zijn werk. Zijn omgeving verloor hij daarbij totaal uit het oog. Zelfs met zijn kinderen was het contact lange tijd verbroken.

Peper onderschatte het desastreuze effect dat de publicaties over zijn vermeende gesjoemel hadden op zijn aanzien als politicus. Hij liet na tegenkrachten in de media of bij zijn politieke partij te mobiliseren, vast overtuigd als hij was het alleen af te kunnen. Zijn strategie bestond voornamelijk uit het badinerend reageren op de verwijten en soms fel terugmeppen. Dat had een averechts effect. Zijn tegenstanders voelden zich uitgedaagd er nog een schepje bovenop te doen. In zijn partij kreeg Peper het nadeel van de twijfel, daar zijn bestuurlijke integriteit in het geding was en niemand besmet wilde raken. Gaandeweg ontwikkelde de bonnetjesaffaire zich tot een obsessie. Zijn huwelijk was er niet tegen bestand en werd in 2003 ontbonden.

Tegelijkertijd toont Van Osch empathie. De aantijgingen hadden veel weg van een wraak-oefening van politieke vijanden. Na het strafrechtelijk onderzoek, bleef er weinig tot niets meer over van de beschuldigingen. Peper was een sloddervos, maar hij was niet op geld belust. Hij dacht in grote lijnen, niet in financiële details. Van Osch steekt zijn bewondering voor het

‘analytische en visionaire vermogen van deze omnivoor’ niet onder stoelen of banken. Dat Peper onrecht is aangedaan, doet Van Osch overtuigend uit de doeken. Terecht krijgen de journalisten die zich steeds op anonieme bronnen beriepen en verzuimden wederhoor toe te passen er stevig van langs. Ook de leden van de Commissie tot Onderzoek van de Rekening (COR) en het accountantskantoor KPMG komen er niet genadig vanaf, net zo min als partijgenoten Wim Kok en Klaas de Vries. De zaak eindigde in een schikking, geen schuldbekentenis, benadrukt Van Osch. Op imagoschade is echter moeilijk een prijskaartje te plakken, die rekening laat zich niet zomaar vereffenen. Met dit veelzijdige portret heeft Van Osch een overtuigende bijdrage geleverd aan de creditzijde.

Anne Bos

Het politieke proces dat leidt tot coalitiewisselingen

L. van Poelgeest, *Kabinetsformaties 1982-2002. Een staatkundig overzicht* (Lemma Uitgevers; Den Haag 2011) ISBN 978 90 5931 676 8, 190 p., prijs: € 27,50

In de moderne Nederlandse staatkundige geschiedenis nemen kabinetsformaties een belangrijke plaats in. Door de werking van het kiesstelsel van evenredige vertegenwoordiging en de – deels – daarmee samenhangende partijpolitieke verhoudingen is de vorming van een nieuw kabinet na de Tweede Kamerverkiezingen meestal een moeizame, complexe en tijdrovende aangelegenheid. Sinds de kabinetsformatie van 1922 biedt een kabinet altijd aan de vooravond van de Tweede Kamerverkiezingen zijn ontslag aan. Kabinetten in Nederland overleven geen verkiezingen voor de Tweede Kamer. Na de verkiezingen volgt dan de vorming van een nieuw kabinet op basis van een in de staatkundige praktijk geleidelijk gegroeide, min of meer vaste formatieprocedure. Daarin moet ten eerste een regeringscoalitie samengesteld worden van fracties die een parlementaire meerderheid vormen. Daarbij worden doorgaans in een regeerakkoord afspraken vastgelegd over het te voeren regeringsbeleid voor de komende vierjarige kabinetsperiode. En ten slotte wordt de politieke en personele samenstelling van het nieuwe kabinet tijdens de kabinetsformatie bepaald. Het moge duidelijk zijn dat de beschrijving en analyse van dit bij uitstek politieke proces van kabinetsvorming in Nederland bepaald geen sinecure is.

Van Poelgeest neemt in zijn monografie *Kabinetsformaties 1982-2002* vijf kabinetsformaties en drie kabinetscrises onder de loep, en beschrijft het politieke en staatsrechtelijke relaas van de totstandkoming en de val van de betrokken kabinetten in deze twee decennia. Tevens bespreekt hij tot besluit nog adviezen van (staats)commissies over de kabinetsvorming. De beschrijving van de formaties en crises berust vooral op een analyse van openbare bronnen, zoals de Kamerstukken en *Handelingen der Staten-Generaal*. Het boek sluit goed aan op eerdere publicaties over kabinetsformaties in de recente staatkundige geschiedenis, zoals het standaardwerk van F.J.F.M. Duynstee, *De kabinetsformaties 1946-1965*, die eveneens veelvuldig uit openbare bronnen putte, en de monografie van P.F. Maas, *Kabinetsformaties 1959-1973*, die daarnaast ook veel ‘petite histoire’ verwerkte in zijn tekst.